

Digitalizálási gyakorlat Győrött

A győri *Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Térben* a megyei és városi könyvtár összevonása után vált lehetővé a folyamatos és tervszerű digitalizálási munka. Addig erre csak egy-egy projekt erejéig, kizárólag pályázatoknak köszönhetően volt lehetőség, 2013-tól azonban némi átszervezéssel már rendelkezésre állt a humán erőforrás és a megfelelő költségvetési fedezet is.

Hogy miért digitalizálunk? Megőrzési és állományvédelmi okokból. Amíg az olvasók az elektronikus másolatokat használják, addig nem megy tönkre, nem sérül, és főleg nem tűnik el az eredeti példány. A digitális változat ráadásul bármikor helyreállítható, újraalkotható. Az elektronikus másolatok a szöveg újfajta felhasználását is lehetővé teszik, hiszen míg a hagyományos dokumentumokban sokszor tartalomjegyzék és mutatók sem segítik az olvasót, addig ezek teljes szövegükben kereseshetők. Sem földrajzi, sem időbeli korlát nem akadályozhatja a világhálón hozzáférhetővé tett művek tanulmányozását. Ezzel új olvasókat is szerezhetünk, hiszen az online használó éppen olyan számunkra, mint aki személyesen látogat el hozzánk. Ha pedig egyszer már bekerült a virtuális terünkbe, nem lehetetlen, hogy a valóságban is tiszteletét teszi nálunk.

Személyi és tárgyi feltételek

A feladatot a hat főből álló digitális szolgáltatások osztálya végzi, amely a könyvtár online felületeit – a honlapot (gyorikonyvtar.hu), a blogot (gyorikonyvtar.blogspot.hu), a közösségi oldalakat (Facebook, Twitter, Instagram), valamint az online kulturális magazint, a Győri Szalont (gyoriszalon.hu) – is menedzseli.

A tárgyi feltételeket egy kis digitalizáló műhely biztosítja, melynek eszközparkja lehetővé teszi, hogy A2 méretig bármilyen nyomtatott dokumentumról digitális másolat készülhessen. A legtöbbit a francia gyártmányú i2S CopiBook Cobalt félautomata könyvszkennert használjuk, ami külön megvilágítás nélkül, mindössze a helység természetes fényforrásával képes a könyveket digitalizálni. A könyvek lapjait így garantáltan nem éri sem UV, sem infravörös fény, amely károsíthatná őket. Ez főleg a muzeális gyűjtemény darabjainál fontos követelmény. A CopiBook rendkívül hatékony, hiszen, ha mindent jól beállítunk rajta, akkor gyakorlatilag csak lapozni kell: az eszköz egyszerre fényképez le két oldalt a beépített ipari kamera segítségével, körbevágja őket oly módon, hogy minden oldal teljesen egyforma méretű lesz, kiegyenesíti az esetleges ferdeségeket, kiszedi a trapéz-torzulásokat, majd a megfelelő sorrendben elmenti az eredményt. Akár táblagépről is vezérelhető, jól használható könyvek és bekötött

folyóiratok gyors digitalizálására. Különálló lapokkal vagy felvágott dokumentumokkal a leghatékonyabban a Fujitsu FI-6670 dokumentumszkennerral tudunk dolgozni, mely A3 méretig képes egyszerre a lap mindkét oldalát beolvasni, majd külön-külön elmenteni. Problémás esetekben – például meggyűrődött vagy sérült lapok esetén – a Fujitsu ScanSnap SV-600 mobil szkennert használjuk, amely A3 méretig képes a dokumentumok feldolgozására úgy, hogy semmilyen leszorító eszközt nem használ. A görbületeket a kezelő szoftver kiegyenesíti és ha az A3 méreten belül egyszerre több lapot adunk neki, akkor egyetlen beolvasással dolgozza fel az összeset, külön-külön mentve el őket. Olyankor is hasznos ez a kis szerkezet, amikor nem helyben kell dolgozni, hiszen hordozható. Vannak még síkágvas szkennereink is A3-as és A4-es mérethez (Plustek OptiBook), amiket könyvekhez fejlesztettek ki.

Digitalizálási stratégia és projektek

Stratégiánk roppant egyszerű: hosszú távon digitalizálni a teljes helyismereti és muzeális gyűjteményt. A menetrend a következő: először a nyomtatott és a mikrofilmen lévő dokumentumok kerülnek sorra. Közülük azok a helyi tartalmú művek élveznek elsőbbséget, amiket már nem véd szerzői jog, illetve engedélyünk van a közzétételükhöz. Ezek után következhetnek a közzétehető helyi szerzőjű – vagy a muzeális gyűjtemény esetében a helyi kiadójú-nyomdájú – nyomtatott anyagok, végül a szerzői jogi védelem alatt álló dokumentumok, melyeket egy zárt láncú rendszerben bocsátunk olvasóink rendelkezésére. Ha végeztünk a nyomtatott és mikro-dokumentumokkal, akkor indulhat majd el a hang- és videofelvételek digitalizálása.

A digitalizálásnál nálunk a nemzetiségi ellátás nem elsődleges szempont, ám ez nem jelenti azt, hogy nincsen a megyénkben élő nemzetiségeket érintő digitalizált anyag, csak meg kell keresni. A legnagyobb számban a német, a roma és a horvát nemzetiség képviselteti magát. Digitális könyvtárunkban úgy nyelvre, mint földrajzi helyre és tartalomra is lehet keresni, a helytörténeti anyagban pedig a nemzetiségek is szerepelnek.

Digitalizálási stratégiánknak megfelelően párhuzamosan több projekten is dolgozunk. Ezek a következők.

1./ *A helyismereti gyűjtemény helyi tartalmú könyvei.* A szerzői jog által már nem védett régebbi művek, illetve közzétételi engedéllyel rendelkező újabb keletű írások (elsősorban községi monográfiák). Digitális könyvtárunk össze van kapcsolva a Kisalföldi Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer honlapjával, így a minden érintett település oldalán megjelenő

digitális könyvtári csempére kattintva, legyűjtve legyenek meg az adott községre vonatkozó digitalizált anyagok (nemcsak a könyvek).

2./ *A muzeális gyűjtemény helyi vonatkozású kiadványai.* Ezek a – szerzői jog által már ugyancsak nem védett – művek magyar, latin és német nyelvűek. Az utóbbiak esetében a különböző gót betűk miatt az optikai karakterfelismertetés körülményes és meg lehetőségen időigényes.

3./ *Helyismereti folyóiratok mikrofilmről.* A történeti megyei sajtótermékek túlnyomó része mikrofilmen is megvan a könyvtárban. Ezeket egy külső céggel digitalizáltattuk. A megkapott 473 ezer – két-két újságoldalt tartalmazó – kép feldolgozása a mi feladatunk. A képszerkesztési munkálatokban a közösségi szolgálatra hozzánk érkező diákok vesznek részt (16 középiskolával van szerződésünk). Előbb az ellenőrzés, a javítás és pótolás, végül az optikai felismertetés, majd a közzététel következik.

4./ *A megyei napilap.* A Kisalföld 1956-tól jelenik meg. Évfolyamait együttműködés keretében közösen digitalizáljuk az újsággal, és – a Csongrád megyei Délmagyarország című napilaphoz, illetve delmagyar.hu-hoz hasonlóan – együtt is tesszük elérhetővé. A 2000-ig három példányban rendelkezésünkre álló bekötött folyóirat egyik példányát közzétételünkben felvágatjuk és a dokumentumszkennerrel beolvasva elkészítjük elektromos változatát, a 2000 utáni évfolyamokat viszont a szerkesztőség biztosítja kétrétegű pdf-ben.

5./ *A Heti Híradó.* A helyi büntetés-végrehajtási intézettel kötött együttműködési megállapodás keretében digitalizáljuk a Börtönújság évfolyamait, mert mérete miatt helyben nem tudják megcsinálni. A kész anyag az Elektronikus Periodika Archívumban (epa.oszk.hu) van elhelyezve, így hozzáférhető a nagyközönség számára is. Ennek fejében a fogvatartottak egy szakkör keretében digitalizálják helyismereti gyűjteményünk cikk-kivágatait, amelyet majd zárt láncú hálózatunkban használhatnak az olvasók.

6./ *Magyei települési újságok.* A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszerhez kapcsolódott települések jelentős része rendelkezik nyomtatott, online vagy mindkét formában elérhető helyi újsággal, melyeket köteles példányban elvileg meg is kapunk (legalábbis a nyomtatottakat). Közzétételi engedélyeket szereztünk a csak nyomtatott formában létező évfolyamok digitalizálásához, és az elektronikus példányokról másolatokat kér(t)ünk.

7./ *Magyei képeslapok.* Ez a legrégebbi projektünk. Egy pályázat révén a teljes képeslapgyűjteményünket digitalizáltuk, s azóta évente csak az új szerzeményekkel kell bővítenünk a kész anyagot. Két méretben készülnek a képek, a nagyot tároljuk, a kisebbet közzéteszük. Ezt a projektet a helyismereti osztály végzi.

8./ *Magyei fotóarchívum.* A helyismereti gyűjtemény része, melynek egyes elemei már nem védettek a szerzői jog által (pl. *Glück* József felvételei). Ezekből elektronikus kiadvány készül, és az fog kikerülni a

digitális könyvtárba. A szerzői jog által védett képeket (nagy részük MTI-fotó) már digitalizáltuk, s ezek a helyismereti kutatóban a zárt láncú hálózatban, helyben használhatók. Vannak hagyatékként kapott fényképeink is, amelyek feldolgozása jelenleg is zajlik.

9./ *A helyismereti gyűjtemény kisnyomtatványtára.* A Nemzeti Kulturális Alap egyik pályázatnak köszönhetően több mint nyolcezer kisnyomtatványt tudtunk digitalizálni, elsősorban a községek anyagait, valamint a Győri Nemzeti Színház színlapjait, programfüzeteit, meghívóit. Ezek mind megtalálhatók a digitális könyvtárunkban, a Győri Könyvszalonnán mősorfüzeteivel és leporellóival együtt. Elkészült a gyászjelentések digitális változata is, melyekből a helyismereti osztály szintén elektronikus kiadványt készít, és a későbbiekben úgy tesszük elérhetővé. A börtönben feldolgozott cikk-kivágatok is ehhez a körhöz tartoznak.

10./ *A városi lap.* Digitális könyvtárunkban Győr Megyei Jogú Város Önkormányzatának hetilapja, a Győr+ is megtalálható. Ezzel sok gondunk nincsen, hiszen kész kétrétegű pdf-eket kapunk minden héten. Évente töltjük fel őket.

11./ *Elektronikus dokumentumok.* Vannak olyan helyismereti dokumentumaink is, melyek kizárólag elektronikus formában léteznek (pl. a Lengyel Alfréd helyismereti prezentációs vetélkedő pályamunkái, de a már említett, most készülő saját kiadványaink is ilyenek). Ezek is bekerülnek digitális könyvtárunkba, hiszen más módon nem is tudnánk az olvasók rendelkezésére bocsátani.

A technikai paramétereket, a munkafolyamat-leírásokat, a tárolási stratégiát és az adminisztratív feladatokat digitalizálási szabályzatban rögzítettük. A különféle dokumentumok paramétereit úgy állapítottuk meg, hogy kipróbáltunk többfelét, és mérlegeltük a minőség, a tárhely és a nyomtathatóság szempontjából. A digitalizálás roppant tárhelyigényes, főleg ha nagy mennyiségben történik, és a pdf-eket és a képeket, amelyekből a pdf-ek készülnek, egyaránt tárolják. Az esetleges későbbi felhasználásra is gondolva, mi is ezt tesszük.

Karakterfelismertetés

Ez a munkafolyamat a digitalizációs munka alfája és omegája, hiszen ez teszi lehetővé, hogy a kész elektronikus dokumentumban teljes szövegre lehessen keresni. A karakterfelismertetés hatékonysága a különböző dokumentumtípusokon változó, a kisnyomtatványokon és a muzeális műveken a nyomdai tipográfia sajátosságai miatt nem annyira hatékony, mint a könyveken és a folyóiratokon, de sok múlik a papír, és a nyomdafesték minőségén, valamint a szedés módján is. A sokféle gót betűkészletet már említettük, melyek helyes értelmezésére folytonos küzdelemmel kell megtanítani a szoftvert. Nehezíti a munkát az is, hogy a latin nyelvű muzeális dokumentumokon a v és u betű teljesen egyforma...

A karakterfelismertetésre – a könyveket és a kisnyomtatványokat kézzel, a folyóiratokat automatikus módon – az Abby FineReader program legfrissebb változatát használjuk.

Közzététel az Interneten

A győri könyvtár a HunTéka integrált könyvtári rendszert használja a könyvtári munkafolyamatokhoz, a hozzá tartozó elektronikus dokumentumkezelő rendszert, a Jadoxot pedig a digitális könyvtárhoz. Mivel igen tetemes mennyiségű cikk-rekord áll rendelkezésünkre, a HunTéka és a Jadox közötti cikk-kapcsolat is fontos számunkra, hiszen digitalizált folyóirataink lapszámainál ez által megjelennek a benne található cikkek is.

Digitalizált dokumentumaink három helyen jelennek meg az Interneten:

– a digitális könyvtárunkban (edok.gyorikonvytar.hu)

– a Duna menti közös katalógusban (kozoskatalogus.gyorikonvytar.hu)

– az Europeanaban (europeana.eu).

Digitális könyvtárunkban pillanatnyilag 1470 könyv, 2911 képslap, 8441 kisnyomtatvány és 68 féle

folyóirat 129 évfolyamának több mint 30 ezer száma, valamint 3 elektronikus dokumentum található metaadatokkal és teljes szövegű keresetösséggel. Nem zavaró módon elhelyezett online vízjellel látjuk el valamennyit, de természetesen letölthetők. Sajnos a jelenlegi keresőfelület nem éppen felhasználóbarát, ezért most folyik egy opac 3 motorral működő új felület kialakítása, mellyel remélhetőleg a felhasználók is sokkal elégedettebbek lesznek.

A Duna menti közös katalógus érdekessége, hogy nemcsak a tagkönyvtárak katalógusaiban képes keresni, hanem Jadox alapú digitális könyvtáraiban is – mégpedig egyszerre.

Az Europeana-ban a Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér több mint 41 ezer rekorddal képviselteti magát, ezek – az Európai Digitális Könyvtár működéséből adódóan – a mű előnézeti képét és metaadatait tartalmazzák, de maga a megtekintés, illetve a letöltés – egy jól elhelyezett linknek köszönhetően – a mi digitális könyvtárunkból történik.

A győri könyvtárban tehát a digitalizálás terén is folyamatos, tervezett és komoly munka folyik, melynek már jól láthatók az eredményei.

Tolnai Gáborné Lakatos Mónika

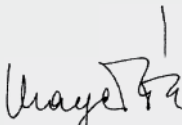
Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaságnak – mely eddig a BARÁTSÁG című folyóirat kiadója volt – juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: **59 031 Ft**-ot. A pénzt a lap megjelentetésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2018. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Zárt borítékban, adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak. Fontos, hogy Ön a borítékon megadja nevét, lakcímét és adóazonosító jelét is.

Köszönettel és tisztelettel:


Mayer Éva
elnök